

הקרבת קרבנות בזמן הזה

"אדם כי יקריב מכם קרבן" (א, ג)

פולמוס "דרישת ציון"

הנה רעיון זה של הקרבת קרבנות בזמן הזה, הועלה לפני מאות בשנים בזמן הגאונים ולאחריהם רבותינו הראשונים. אכן לפני כמה דורות, הגאון רצ"ה קלישר עורר על כך וחולל בעקבות כך פולמוס גדול, בספרו "דרישת ציון" כתב שחובה גדולה מוטל על כל איש ישראל להשתדל גם בזמן הזה, עוד טרם ביאת משיח צדקנו, להקריב קרבנות במקום המקדש, על ידי בנין מזבח, כמו שהקריבו בימי עזרא טרם בנין בית שני כפי שהעיד המשנה בסוף עדיות.

הגאון בעל הערוך לנר (שו"ת בנין ציון סימן א - ד) יצא חוצץ כנגדו באריכות לסתור רעיונותיו. ויעויין בהערות שם, שהביאו את תשובת הגרצה"ק לבעל הערוך"נ, שכתב לו שכבר הסכים לדרכו הגאון רבינו עקיבא איגר אשר שאל מחתנו הגאון החת"ס אם יש לשאול משרי ירושלם להקריב, והסכים החתם סופר, ועי' בחת"ס (יור"ד סימן רלו) שהובא ענין זה. מיהו ראוי לציין שכבר יצאו גדולים מתלמידי הגרעק"א נגד זה והעידו שהרעק"א לא הסכים להקריב בזמנה"ז, וצ"ע מד' החת"ס הללו.

ומצאתי בס' כפתור ופרח (פרק הששי) שכשבא לירושלים למה"ר ברוך ז"ל להביא לו ספרו לעבור עליו ולהגיהו, אמר שרבינו חננאל (י"א יחיאל) מפריש ז"ל אמר לבא לירושלים והוא בשנת שבע עשרה לאלף הששי ושיקריב קרבנות בזמן הזה, ומטרדתו להשלים עמו המלאכה לא שאל אותו מה נעשה מטומאתנו, ואנא הכהן המיוחס, ובדרך נזכר הלכה שאין לחוש על הטומאה, כדאמרינן (תמורה) שקרבנות ציבור דוחין את השבת ואת הטומאה. הרי חזינן שכבר בזמן הראשונים הסכימו לענין זה של הקרבת קרבנות בזמן הזה.

עוד כתב הגרצה"ק לבעל הערוך לנר שגם בעל הכפות תמרים, השאג"א, הראשל"צ מירושלים ומהר"צ חיות ושארי גאונים כולם הסכימו להיתר, ורק הוא לבדו יצא לדון לאסור והתפלא עליו איך לא יבטל גאון וצדיק כמותו דעתו נגד כל הגאונים הנ"ל.

היתר טומאה בציבור

טרם בואנו לדון בענין זה, ראוי להעיר דכל ההיתר האמור מדבר רק אודות קרבנות ציבור, שהרי כהיום הזה כולנו טמאי מתים, ורק בקרבנות ציבור רשאי לעשות בטומאה ולא קרבנות יחיד. ואפילו בקרבנות ציבור יש להעיר מההיא דפ"ק דיומא (ו, ב) דאיפליגו אמוראי אי טומאה הותרה בציבור או דחוויה, ונפק"מ אי בעי ריצוי ציץ, דאי הותרה לא בעינן ריצוי ציץ ואי דחוויה בעינן. והרמב"ם פסק דטומאה דחוויה היא בציבור וא"כ בעינן ריצוי ציץ ואנן לית לן ציץ לרצויי.

זאת ועוד, דהגאון רבי צבי פסח פרנק זצ"ל, בספרו "מקדש מלך", דן בכל הנושא באריכות, ובפרק יא הביא משו"ת מהר"צ חיות, שכתב שכל מה ששייך לדון היתר הקרבה בזמן הזה, הוא רק בקרבן פסח, אבל קרבנות ציבור כקרבן תמיד וקרבנות מוספין ליכא היתר, שהרי הם אינם באים אלא מן השקלים שהשתתפו בהם כל ישראל והשקלים אינן נוהגים רק בפני הבית

לבד כמבואר במסכת שקלים וברמב"ם (שקלים א, ח). וכדבריו העירו גם בשאילת יעב"ץ (ח"א סי' פט) ובתשו' חת"ס (יור"ד סי' רלו).

קדושת המקדש וירושלים

עוד הביא שם בספר מקדש מלך (פרק ב) למחלוקת הרמב"ם והראב"ד בענין קדושת מקדש והעזרה וירושלים בזמן הזה, דשיטת הרמב"ם (בית הבחירה ו, יד - טז) דאפילו למ"ד קדושה ראשונה לא קדשה לעת"ל היינו רק בקדושת שאר ארץ ישראל לענין שביעית ומעשרות, אבל בקדושת מקדש ועזרה וירושלים בזה קדושה ראשונה קדשה לעת"ל. וכתב הרמב"ם דלפיכך מקריבין הקרבנות כולן אע"פ שאין בית בנוי, ואוכלין קדשי קדשים בכל העזרה אע"פ שהיא חרבה ואינה מוקפת במחיצה, ואוכלין קדשים קלים ומע"ש בכל ירושלים אע"פ שאין חומה, שקדושה הראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעת"ל.

ובאר הרמב"ם טעם החילוק, דקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה היא באה ושכינה אינה בטילה, והרי הוא אומר "והשימותי את מקדשיכם", ואמרו חכמים אע"פ שהם שוממין בקדושתן הן עומדים. ברם חיוב הארץ בשביעית ובמעשרות אינו אלא מפני שהוא כיבוש רבים, וכיון שנלקחה מהם בטל הכיבוש ונפטרה מן התורה כו'. אך הראב"ד שם חולק עליו וכתב דלמ"ד לא קדשה לעת"ל, אין לחלק בין מקדש וירושלים לשאר ארץ ישראל. עוד טען שאפילו לשיטת ר' יוסי המובאת בגמ' יבמות (פב, ב) דקדושה שנייה קדשה לעת"ל, לא אמר כן אלא גבי שאר ארץ ישראל, אבל גבי ירושלים והמקדש לא אמר כן, לפי שהיה יודע עזרא שהמקדש וירושלים עתידים להשתנות קידוש אחר עולמי בכבוד ה' לעולם, כך נגלה מסוד ה' ליראיו, לפיכך הנכנס עכשיו שם אין בו כרת.

ואחר שהביא מחלוקתם הביא ב"מקדש מלך", שהרעק"א כתב להרצה"ק דלשיטת הראב"ד הרי חסר לנו היום קדושת המקדש להקריב בו עולה וזבח, א"כ אע"פ שלפי הרמב"ם אפשר להקריב, אבל להראב"ד מאי איכא למימר.

והשיב לו על זה הרצה"ק, דלא קשה מידי, כי למ"ד לא קדשה לעת"ל מותר להקריב בחוץ כדאיתא במגילה (י, א) שמעתי שמקריבין בבית חונוי בזמן הזה דכיון דקדושה ראשונה לא קדשה לעת"ל, ממילא יש אחריה היתר להקריב בבמה, דמקיש נחלה למנוחה, וא"כ ממנ"פ אפשר להקריב, להרמב"ם מתורת מקדש ולהראב"ד מתורת במה. וכתב רצה"ק שהרעק"א שתיק ולא השיבו על כך.

ותמה עליו הגרצ"פ מהא דתנן במגילה (ט, ב) זה הכלל כל שהוא נידר ונידב קרב בבמה וכל שאינו נידר ונידב אינו קרב בבמה, וכ"ה בזבחים (קיז, א) ובמשנה שם (ק"ב, א). וע"כ מבואר דקרבנות ציבור, שהם קרבנות חובה שאינם נידרין ונידבין, אינן קריבין בבמת יחיד, וא"כ אליבא דהראב"ד אי אפשר להקריב. ואין לדחוק בכוונת הרצה"ק דס"ל דזה חשוב כבמה גדולה ושפיר קרבים בו קרבנות ציבור, דזה אינו, דהא מבואר בתוספתא בשלהי זבחים איזהו במה גדולה בשעת היתר הבמה אהל מועד נטוי כדרכו, הרי דלא סגי במזבח לחוד ליחשב במת ציבור בלי אהל מועד נטוי כדרכו, וצ"ע.

קדושת המקדש בזמן שמקומו ברשות ישראל

עוד טען הגרצ"פ על פי מה דמשמע מדברי החת"ס (יור"ד סי' רלג) דדטעמא דהראב"ד דלא קדשה קדושת ירושלים ומקדש לעת"ל, מהא דכתיב "ובאו פריצים וחיללוה", דעל ידי חילול

יוצא לחולין. והנה המקור שעי"ז יוצא לחולין הוא במס' עבודה זרה (נב, ב) גבי אבני מזבח ששקצו אנשי יון לע"ז, דאמרינן התם וגזוזם בית חשמונאי מפני" שנאסרו, ואע"ג דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, מ"מ אסרום משום דקרא אשכח ודרש דכתיב "ובאו פריצים וחיללוה", ופרש"י שם, מכיון שנכנסו עכו"ם להיכל יצאו כליו לחולין, וכיון דנפקי לחולין קנינהו בהפקירא והווי דידהו וכשנשתמשו בהן לעכו"ם נאסרו.

משמע מרש"י שהך דרשא דובאו פריצים וחיללוה קאי דוקא אכלי שרת ולא אבית המקדש, וכ"ה בבעה"מ (שם), מ"מ ברמב"ן במלחמות (שם) כתב בהדיא דביהמ"ק עצמו יצא מקדושתו על ידם ונעשה חול. וא"כ הרי לנו דמהני סברא זו אף על הבנין ועיון שם שבהמשך דבריו הביא דברי הרמב"ן במכות (יט, א) דבאר דטעמא דקדושת ירושלים והמקדש בטלה הוא בגלל סברא זו דובאו פריצים וחיללוה, והריטב"א (שם) נמי הביא טעם זה.

ומזה יצא הגרצ"פ לדון דלעתיד כשיהיה מקום המקדש ברשות ישראל, תחזור הקדושה מאיליה ולא יצטרכו קידוש חדש, וממילא אף לשי' הראב"ד יהא מותר להקריב אף בלא קידוש.

והביא חבר לסברא זו, משו"ת בית יצחק (או"ח סי' כז), שהוכיח כנ"ל מדברי הרמב"ן שהבית עצמו יוצא נמי לחולין ע"י ובאו פריצים וחיללוה, ולכן כשגברו בית חשמונאי לא מצאנו שקדשו מחדש את העזרה וההיכל, אע"פ שהיוונים כשנכסו טמאוה, אלא ע"כ צ"ל דנהי דבשעה שהוא ביד זרים הוא מתחלל, אך מ"מ תיכף כשיצאה מיד הפריצים וחזרה ליד קדושים, חזרה הקדושה למקומה מאליה.

אמנם יש להעיר בזה, שלכאורה מלשון הראב"ד נסתר טעם זה, דלפום הך סברא, הרי שבתחילה היה קדוש ורק אח"כ נתחדשה סיבה של ובאו פריצים וחיללוה, אכן הראב"ד כתב בטעם הדבר לפי שהיה יודע עזרא שהמקדש וירושלים עתידים להשתנות קידוש אחר עולמי בכבוד ה' לעולם, ומשמע מדבריו שעיקר הטעם הוא בגלל עצם קדושת עזרא שלא קידשה בקדושת עולם היות והיה יודע עזרא כו', וא"כ פשוט שלא יחזור הקדושה ממילא, וצ"ע.

הקרבת קורבנות בזמן התנאים אחרי חרבן הבית

בשו"ת המהר"צ חיות (סימן ב אות ה) הביא כמה וכמה ראיות לכך שגם אחר חרבן הקריבו קרבן פסח. אחת מראיותיו היא ממה דאמרינן בגמ' פסחים (עד, א) אמר רבן גמליאל לטבי עבדו צא וצלה עלי הפסח, ומעשה זה הרי ע"כ היה אחר חרבן הבית וכפי שכתב שם המהרצ"ח שהרי ידענו דר"ג אדונו של טבי היה נכד ר"ג הזקן והיה בזמן ר' יהושע ור' עקיבא וראב"ע בברכות (כח, א), והיה בחרבן ביתר המאוחר לחורבן ירושלים, ואפ"ה הקריב הפסח. עוד ראייה הביא מהא דמצאנו בפסחים (קטו, ב) ר"ג אומר כל שלא אמר ג' דברים בפסח לא יצא ידי חובתו, אלו הן פסח מצה ומרור, ועיין בפירש"י והרשב"ם דצריכים להשמיע סיבת הדברים אשר נוהגים בליל הפסח, וע"כ שהיו נוהגים אז בקרבן פסח והצריכו לבאר זה, דאל"כ למה להם להזכיר ענין שאינו נוהג. וכן מבואר ברשב"ץ (בספר מגן אבות, מאמר אפיקומן) שבזמן ר"ג היו נוהגין בעשיית הפסח, דלכן אמר פסח על שום שפסח הקב"ה כו' ואם כי אצלינו אף שכבר נתבטל הפסח לגמרי בכל זאת אמרינן זה הלשון "פסח מצה ומרור, אין זאת אלא מחמת שקבעו זאת האחרונים במטבע ההגדה דליל פסח, דלא לישתני.

ובזה רצה לפרש להיא עובדא דריש פסחים (ג, ב) גבי ההוא ארמאי שהרגוהו מפני שאכל מן הפסח, וכבר תמהו המפרשים בתרתי, א' למה מגיע לההוא ארמאי מיתה במה שאכל מקרבן פסח, ועוד הק' למה ריב"ב לא עלה בעצמו לעשות הפסח, ולהאמור א"ש, דמעשה זה היה הרבה שנים אחר החרבן ולא היה חיוב על איש ישראל להקריב הפסח מאחר שלא היה בית, ובזה מיושב מדוע לא עלה ר"י בן בתירא עצמו לירושלים להקריב הפסח. וכיון דקי"ל מקריבין אע"פ שאין בית ואוכלין קדשים בירושלים אע"פ שאין חומה, נהגו הרבה חכמים לעלות לרגל אחר החרבן להקריב הפסח, וגם הרבה מבני העם התנהגו בדרך התנאים לעלות לרגל ולהקריב שם קרבן פסח. אולם עשו זאת בסתר, מפני שהיו יראים מן הממשלה, ובפרט אחר חרבן ביתר שהכבידו עול השיעבוד עלינו. ולכך ריב"ב, שהיה בזמן ר' יהושע ור' אליעזר כדמצינו פ"ק דתענית, והיינו דור הראשון אחר החרבן, לא רצה להכניס עצמו לסכנה ולא עלה. ברם ההוא ארמאי שהלך לירושלים, היתה כוונתו למען יוכל לדעת הנהגת עם ישראל, בכדי להוציא דיבתם רעה אצל המלך ולהודיע שעברו היהודים על פקודתו, לכך כשנודע לבני ירושלים כי איש נכרי מתחפש בנימוסי היהודים ונודע להם כי כוונתו להרע הרגוהו, והיה זה מטעם מוסר ורודף, דהבא להרגך השכם להורגו. וכל זה לכאורה אינו אלא לפלפולא שהרי מבואר בגמ' שזה לא היה פעם הראשון שעלה ההוא ארמאה, א"כ כבר מאשתקד ידע על הנעשה בירושלים א"כ למה עלה שוב, ועוד שהרי התגאה בזה שאכל הקרבן אע"ג שכתוב כל בן נכר לא ואכל בו, משמע שזה היה כל מטרתו.

בדברי החינוך בענין קרבנות בזה"ז

ע"פ מש"כ המהר"צ חיות לבאר מדוע לא עלה ריב"ב לירושלים, דבזמן הזה נהי דיש היתר ורשות להקריב קרבנות, מ"מ אין חובה לעלות לירושלים ולהקריב אפילו בקרבנות חובה כמו קרבן פסח. נראה ליישב דברי החינוך אשר לכאורה נראים דבריו כסתרי אהדדי. דגבי קרבן פסח (מצוה ה) כתב שהמצוה נוגעת רק בזמן הבית, ומאידך מצינו שסבר כהרמב"ם שמקריבין אע"פ שאין בית. וכבר עמדו על קושיא זו האחרונים.

אכן להאמור א"ש בקל, דמה שכתב מקריבין אע"פ שאין בית, היינו שיש רשות להקריב, ומה שכתב במצות קרבן פסח שהוא רק בזמן הבית היינו שרק אז הוא חובה.

וכן הוא מפורש בחינוך (מצוה ת"מ) וז"ל שנצטוינו להקריב כל קרבן בבית המקדש ולא בחוץ, ועל זה נאמר (דברים יב, יז) כי אם במקום אשר יבחר ה'... ונוהגת מצוה זו בזכרים ונקבות, בכל מקום ובכל זמן, ארצה לומר שהעובר על זה אפילו בזמן הזה והקריב קרבן חוץ לבית הבחירה שהוא מבטל עשה זה, ועובר על לאו הבא על זה כו', אבל אין הכוונה לומר שיהיה עלינו חובה להקריב קרבן בבית המקדש עכשיו שהוא חרב, זה דבר ברור.

הרי לנו כי שפתי החינוך ברור מללו, שבזמן הזה הרשות בידנו להקריב קרבנות, רק שאין עלינו חובה לעשות כן וכמשנ"ת.

לבישת בגדי כהונה בזה"ז

עוד הביא בספר מקדש מלך (פרק ז) דעוד עומד לנגדנו עיכוב גדול בענין הקרבת קרבנות בזממה"ז, דמה נעשה בבגדי כהונה, דהא קיימ"ל כרבי (יומא ו, א) דאבנטו של כהן הדיוט היה כלאים, וא"כ איך ילבש בגדי כהונה שיש בהם כלאים מספק, דבשלמא להרמב"ם הרי חשוב

שעת עבודה והותרו בגדי כהונה בכלאים, אך להראב"ד לא נחשבת הקרבת הקרבן כשעת עבודה והרי לובש כלאים שלא במקום מצוה.

ורצה הגרצ"פ לדחות זאת, דהנה נחלקו הרמב"ם והראב"ד (כלאים ח, יא) גבי לובש בגדי כהונה שלא בשעת עבודה, אי לוקה משום כלאים. דלהרמב"ם לוקה, כי לא הותרה לבישתם אלא בשעת עבודה, ולהראב"ד אינו לוקה. וא"כ בנידון דידן משתרי ממה נפשך, דלהרמב"ם לשיטתו שפיר לובש כלאים דהוי שעת עבודה, שקדושה ראשונה קידשה לעת"ל, ולהראב"ד נהי דהוי שלא בשעת עבודה, משום דלא קידשה לעת"ל, אבל להראב"ד לשיטתו הותרו כלאים בבגדי כהונה בכל ענין אף שלא בשעת עבודה.

אולם הוא דחה זאת, שהרי כבר הקשו על הראב"ד מהא דאמרינן בערכין (ג, ב) דנהי דאישתרי בעידן עבודה שלא בעידן עבודה מי אישתרי, וא"כ ע"כ צ"ל דגם להראב"ד לא הותר רק בזמן הראוי לעבודה. ומצאנו מבואר כן בשו"ת בית הלוי (ח"א, סי' ב), ובזמן שאינו ראוי לעבודה כגון בלילה גם הראב"ד מודה דאסור משום כלאים. וא"כ כש"כ בזממה"ז דודאי להראב"ד הוי זמן שאינו ראוי לעבודה, וכ"מ בלשון הראב"ד אלא כל היום מותר **במקדש** משמע דמחוץ למקדש מיתסר, וכהיום הא הוי כמחוץ למקדש לראב"ד דלא קידשה לעת"ל.

ועוד יל"ד, דמאן יימר לן דהני ב' מחלוקות תליין זה בזה, א"כ עלינו לחוש הן לשיטת הרמב"ם דקאסר בגדי כהונה דיש בהם כלאים שלא בשעת עבודה, והן לשיטת הראב"ד דבזממה"ז אין לנו מקום מקדש ולא חשיב עידן עבודה, וזה ברור.

תכלת בבגדי כהונה

עוד הביא במקדש מלך (פרק ח) למה שכתב הרעק"א להרצה"ק עיכוב נוסף שישנו בהקרבת קרבנות בזממה"ז, והוא עפי"ד המל"מ (כלי המקדש ח, יג) אמה שכתב הרמב"ם "ותכלת האמורה בכל מקום, הוא הצמר הצבוע כעצם השמים, היינו צמר הצבוע בדם חילזון", א"כ בהא דאבנט של כהן הדיוט, כאבנט של כהן גדול מארבעה מינים, בעינן תכלת, והיינו צבוע בדם חילזון, ואנן לית לן כהיום תכלת. וזהו דלא כהתפארת ישראל שנקט דלא בעינן תכלת מדם חילזון, וכבר השיגו עליו שנעלמה ממנו תוספתא מפורשת במנחות (פרק ט) דבעינן תכלת מדם חילזון. והשיב לו הרצ"ה דהא במנחות (מב, ב) כ' התוס' דיליף תכלת בציצית מבגדי כהונה, ואף אנן נילף בגדי כהונה מציצית, וקיי"ל דתכלת אינו מעכב את הלבן, וביותר דבכל דוכתא בעי קרא יתירה לעיכובא והכא ליכא קרא מיותר להכי. וא"כ אמנם אין בידנו תכלת, אך אמאי יעכב זה את קיום המצוה.

וטען הגרצ"פ דאי אפשר למילף דתכלת לא תעכב בבגדי כהונה מציצית, דהא בציצית גופא נהי דאין התכלת מעכב מ"מ היינו רק דמצות לבן אינו בטל בחסרון תכלת, אבל מ"מ פשוט וברור הוא דמצות תכלת גופא ודאי חיסר וביטל, דלגבי עצמה ודאי דמצות תכלת מעכבת, רק שבכל זאת אנו אומרים שעיקר מצות ציצית עדיין קיים ע"י מצות לבן, אבל עכ"פ מצות תכלת ודאי חיסר, וא"כ גבי כהונה נמי הא חיסר מצות תכלת, וא"כ הא הוי ליה מחוסר בגדים. דבשלמא בציצית הוי ב' מצוות שאינן מעכבות אחת את השנייה, מצוות לבן ומצוות תכלת, ברם בבגדי כהונה מי יימר דבגד בלא תכלת חשיב בגד.

חינוך המזבח

עוד דן (שם פרק יא) לעכב הקרבת קרבנות בזמה"ז, מצד אחר. דהנה תנן במנחות (מט, א) שאין מחנכין את המזבח אלא בתמיד של שחר. וכבר הבאנו למעלה מכמה אחרונים דאף אם אפשר להקריב קרבנות בזמה"ז, מ"מ קרבן תמיד אי אפשר להקריב, דאינו בא אלא מן השקלים. וקיי"ל דאין שום קרבן עולה ע"ג המזבח, קודם לעולת הבקר אשר לעולת התמיד.

וא"כ גם הקרבת הפסח לא משכחת לה, דכי היכי דמצות הקרבת תמיד של בין הערבים נדחה מפני איסור זה להקריב על המזבח שום קרבן קודם שנתחנך בתמיד של שחר, ה"נ נימא לענין עשה דפסח.

והיה אפשר לומר דשאני עשה של פסח דחמיר, דהוי עשה שיש בו כרת ודחי האיסור של הקרבת קרבן על המזבח קודם שנתחנך. דכבר מצינו שעשה של קרבן פסח משום דהוי עשה שיש בו כרת דוחה לעשה ד"עליה השלם" (פסחים נט, א ובתוס' שם).

אבל כתב, דיש לדון בזה ע"פ סברת הצ"ח בפסחים (מט, א), בביאור דברי המג"א (סימן תמד) דלא שייך לומר דעשה דפסח ידחה לא תעשה דלא תשחט על חמץ, דהיינו טעמא משום דעד כאן לא נאמרה דין עשה דוחה ל"ת אלא באופן שבמקרה נודמנו שני הדברים לפונדק אחד, העשה והל"ת, אבל באופן שעל דבר זה עצמו הזהירה תורה, כמו בנ"ד באיסור דלא תשחט הפסח על חמץ גו', בזה לא שייך למימר דהפסוק ידבר רק באופן שיש לו פנאי לסלק החמץ קודם שחיטה, אבל היכא שאין לו פנאי לסלק, עשה דפסח ידחה לאו דלא תשחט גו', דזה לא אמרינן. אלא דלעולם אינו דוחה ואע"פ שהוי עשה שיש בו כרת.

ולפי דברי הצ"ח ה"ה בנ"ד אין לומר דעשה דפסח ידחה האיסור דהקרבה על המזבח קודם חינוך, שהרי על זה גופא הזהירה תורה שלא להקריב על המזבח שום קרבן בלי חינוך, וגלי קרא גבי תמיד של בין הערבים וה"ה לכל שאר הקרבות, ואמנם עדיין יל"ע בזה.

אכן בהמשך דבריו הביא, שהראו לו לדברי החיד"א בספרו "יוסף אומץ" (סימן ו) שנשאל בשם חתנו אם יארע שלא יושלם בנין המזבח כי אם ביום י"ד אחר חצות, באופן שלא תהיה שהות להקריב תמיד של שחר, מהו שיתחנך המזבח בתמיד של בין הערבים. והשיב דפשיטא דשאני הכא שהוא לזכות את ישראל במצוה רבה כזו, מצות עשה שיש בה כרת כדאמרינן בפסחים (צב, א) מוטב יבא עשה שיש בו כרת וידחה עשה שאין בה כרת, וא"כ ה"נ בעניינינו איכא למימר כן.